

HISTORIA FACULTATIS IURIDICAE

II.

A borítón joghallgatók láthatók a negyvenes évek elejéről.

A kép creditje megtalálható az Debreceni Egyetem Kézirattárában.

A DEBRECENI TUDOMÁNYEGYETEM
JOGTANÁRAI

(1914-1949)

I.

Szerkesztette:

P. Szabó Béla – Madai Sándor

DEBRECEN
2004

HISTORIA FACULTATIS IURIDICAE

II.

A Debreceni Egyetem
Jogtörténeti Tanszékének kiadványsorozata

Sorozatszerkesztő:
Balogh Judit - P. Szabó Béla

ISBN 963 472 858 8

Kiadja a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara
a kiadásért felel **Dr. Szabó Béla** dékán

A kiadásban közreműködött:

LÍCIUM-Art

Könyvkiadó- és Kereskedelmi Kft.

Felelős vezető: Ujvári Béla

Felelős szerkesztő: Szabó Tünde

TARTALOM

BEVEZETŐ GONDOLATOK	7
RÖVIDÍTÉSEK	13
Szentkirály-szabadjai Márffy Ede SZABÓ ANITA	15
Barabási Kun József VARGA NORBERT	37
Kováts Andor SZABÓ KRISZTIÁN	63
Iglói Szontagh Vilmos CSÜRÖS GABRIELLA	101
Flachbarth Ernő SISKA KATALIN – SZABÓ KRISZTIÁN	115
Sztehlo Zoltán MADAI SÁNDOR	155
Hacker Ervin KISS KATALIN	169
Devecseri Schultheisz Emil KARDOS SÁNDOR	187
Lupkovics György LUPKOVICS GYÖRGY	221
Kauser Lipót PRUGBERGER TAMÁS	243

Run Hertz

VARGA NORBERT

BARABÁSI KUN JÓZSEF

1875-1945

KÖZJOG

I. ÉLETE

A magyar jogtudomány jelentős alakja, Kun József 1875. március 17-én született Miskolcon. A bécsi Theresianumban is tanult, majd a jogtudományi doktori oklevelet Budapesten szerezte meg Concha Győző tanítványaként.¹ A barabási előnevet, mint Miskolcz vármegye főjegyzője 1903. május 19-én kapta „*régi magyar nemessége épségben tartása mellett.*”² Közigazgatási pályafutásának ideje alatt több jelentőségteljes hivatali tisztséget betöltött, hiszen császári és királyi kamarás is volt. Hosszabb ideig (1904-1917) a Miniszterelnökségen osztálytanácsosként dolgozott.³

Külföldi kutatásokat is folytatott, amelynek következtében 1907-ben Franciaországban és Nagy-Britanniában tanulmányozta a parlamentarizmus működését.⁴ Ezt követően a politika tudomány magántanára lett a M. Kir. Pázmány Péter Tudományegyetemen 1915-től.⁵

Az alakuló debreceni jogtudományi kar felkérte a vallás és közoktatásügyi minisztert, hogy a közjogi tanszékre hirdetett állaspályázat betöltésénél vegye

¹ *Új magyar életrajzi lexikon*, III, Budapest, szerk. MARKÓ László, 2002, 1248; *Debreceni. M. Kir. Tisza István Tudományegyetem évkönyve és almanachja* (továbbiakban: *ÉK*) 1922/23. évről, Debrecen, 113; *Magyar írók élete és munkái*, szerk. GUYÁRS Pál, XVIII, Budapest, 1995, 745-748.

² KEMPFELÉN Béla, *Magyar nemes családok*, VI, Budapest, 1913, 297; Egy másik forrás szerint Miskolcz város főjegyzője volt. Vö. GERŐ József, *A királyi könyvek. Az I. Ferenc József és IV. Károly király által 1867-től 1918-ig adományozott nemességek, főnemességek, előnevek és címek jegyzéke*, Budapest, 1940, 119.

³ *Révai Új Lexikona*, szerk. KOLLEGA Taksony István, XII, Szekszárd, 2003, 851-852; *Új magyar életrajzi lexikon*, i.m., 1248; *ÉK*, 1922/23, 113.

⁴ *Új magyar életrajzi lexikon*, i.m., 1248; *Révai Új Lexikona*, i.m. 851-852.

⁵ *Új magyar életrajzi lexikon*, i.m., 1248; *ÉK*, 1930/31, 134; *ÉK*, 1934/35, 106.

figyelembe Barabási Kun József személyét is. A Kiss Géza⁶ elnöklete alatt kiküldött bizottság a többi pályázót megelőzően javasolta kinevezését az egyetemre.⁷ Debreceni pályafutása 1917-ben vette kezdetét, hiszen ebben az évben a Jog- és Államtudományi Kar oktatói⁸ között is helyet kapott, mint a magyar közjog nyilvános rendes tanára.⁹ Bernolák Nándor dékán szeptember 20-án tartott kari tanácsülésen bemutatta azt a vallás és közoktatásügyi miniszteri rendeletet (118.302/1917. IV. sz.), amelyben értesítette a kart, hogy Barabási Kun Józsefet, budapesti magántanárt a debreceni egyetem „*közjogi tanszékére miniszteri tanácsosi címének és jellegének épségben tartása mellett nyilvános rendes tanárrá*” nevezi ki.¹⁰ A tanári esküt 19-én tette le az egyetemi tanácsnak, amelyet követően a kinevezési okiratokat is megkapta a jogi kar dékánjától, aki a következő szavakkal üdvözölte a professzort: „... *tudományos és tanári munkásságával hazánknak és az emberiségnek hasznos*” szolgálatot tesz.¹¹ Ezt követően Kun József is köszönetét nyilvánította ki a kar felé. A facultas tanerői között említi a Debreceni Tudományegyetem évkönyve is.¹² A tanári státuszrendezés kimutatása alapján tudhatjuk,¹³ hogy a fizetése szempontjából beszámítható szolgálati időjének kezdetét 1910. augusztus 13-ával állapították meg.

Igen aktív oktatóként vett részt a kar életében, hiszen mint tanácstag sok esetben hasznos és célszerű gondolatfelvetéseivel előmozdította a kar tudományos és szakmai megbecsülését. Előterjesztést nyújtott be az pl. iránt is, hogy a kar keresse meg a kormányt, hogy az előkészítés alatt lévő

⁶ Kiss Gézáról bővebben: MADAI Sándor, *Kiss Géza: Az elfeledett római jogász* = A Debreceni Tudományegyetem jogász rektorai (1915-1947), szerk. P. SZABÓ Béla – MADAI Sándor, Debrecen, 2002, 53-75.

⁷ *A Debreceni Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Kar jegyzőkönyvei* (a továbbiakban: *Kari-jegyzőkönyv*) VIII. 7. a., 1917. június 13.

⁸ A debreceni jogi kar oktatóira emlékezik vissza CSÉKA Ervin az *Emlékezés a régi debreceni jogászprofesszorokra* (Jogtudományi Közlöny, LVII, évf., 2002, 107-113.) című tanulmányában.

⁹ *Magyar írák élete és munkái, i.m.*, 745-746; *Új magyar életrajzi lexikon, i.m.*, 1248; Debrecenben a Szent Anna u. 35. sz. alatt lakott. Vö.: *ÉK*, 1922/23, 113. Később a Széchenyi utca 4. szám alá költözött, vö.: *ÉK*, 1930/31, 134. Majd pedig az 1931-32-es tanvécire vonatkozó kimutatás alapján az Arany Bika Szállodában lakott, de a következő tanévtől kezdve lakcímeként újból a Széchenyi utca van feltüntetve. *Uo.*, 234.; *Uo.*, 1932/33, 151. VARGA Zoltán, *i.m.*, Debrecen, 1967, 192.

¹⁰ *Kari-jegyzőkönyv*, 1917. szeptember 20.

¹¹ *Uo.*, 1917, szeptember 20.

¹² *ÉK*, 1920/21, 98.

¹³ Az 1925. évi 7000. M. t. sz. rend. alapján kiadott: 87.182/1925. IV. ü. o. VK. Min. redelet szerint. (1144/1925-26. ctsz.), *ÉK*, 1925/26, 103.

választójogi javaslatban a vidéki egyetemi tanárok jogaira nézve módosítást indítványozzon.¹⁴ Ezt a javaslatot azonban a kar nem támogatta.

A főrendi ház reformjával kapcsolatban a kar Kun Józsefet kérte fel, hogy a Kisküküllő vármegye átiratát véleményes javaslattal a legközelebbi tanácsülésre mutassa be, és tegyen javaslatot arra nézve, hogy az egyetemek rektorai a főrendi ház tagjai legyenek.¹⁵

Az oktatói pályafutása alatt többször is részt vett a kar valamelyik alapvizsgálati bizottságának működésében.¹⁶ A második alapvizsgálati bizottság elnöke volt 1922/23-ban, majd a következő akadémiai tanévben a helyettes elnöki feladatkört látta el.¹⁷ Több éven keresztül tagja volt az első, a második és a harmadik bizottságnak¹⁸ és részt vett a jogtudományi államvizsgálati bizottság munkájában is.¹⁹ Tagja volt a költségvetési bizottságnak is 1921-ban.²⁰

Az egyetem tanácsa 1920-ban elhatározta, hogy Tisza István halálának évfordulójáról minden évben gyászünnepély keretében fognak megemlékezni. Az első megemlékezésre 1920. október 31-én került sor, ahol Kun József már felvetette, hogy az egyetemet Tisza Istvántól kellene elnevezni. Ezt követően hivatalos formában is a tanács elé terjesztette indítványát,²¹ amelyet elfogadtak és a kormányzó a hozzá felterjesztett javaslatot meg is erősítette. A névadó ünnepséget 1921. június 5-én tartották.²² Hagyományt kívánt teremteni azzal, hogy szerette volna bevezetni Tisza születésének és halálának évenkénti megünneplését.²³ Kun József ezen indítványát a rektor megküldte az egyetemi tanácsnak, amely szerint „a jövőben egyetemünk gr. Tisza Istvánnak – és pedig lehetőleg április 22-én –

¹⁴ *Kari-Jegyzőkönyv*, 1918. április 29.

¹⁵ *Kari-Jegyzőkönyv*, 1918. augusztus 1.

¹⁶ *Kari-Jegyzőkönyv*, 1918. június 10.

¹⁷ *ÉK*, 1922/23, 113; *ÉK*, 1923/24, 79.

¹⁸ *ÉK*, 1922/23, 113; *ÉK*, 1923/24, 79, 86; *ÉK*, 1924/25, 143; *ÉK*, 1925/26, 127.

¹⁹ *ÉK*, 1922/23, 113; *ÉK*, 1923/24, 79, 86; *ÉK*, 1924/25, 143; *ÉK*, 1925/26, 127.

²⁰ *Kari-Jegyzőkönyv*, 1921. december 16. A bizottság elnöke Tóth Lajos (dékán) és a másik tagja Kun Béla volt. Tóth Lajosról bővebben: BALOGH Judit, LÁSZLÓFI Pál, *Tóth Lajos: A magánjogász akadémikus* = A Debreceni Tudományegyetem jogász rektorai (1915-1947), *i.m.*, 153-203.

²¹ *Kari-Jegyzőkönyv*, 1920. november 13.

²² VARGA, *i.m.*, 104.

²³ *Új magyar életrajzi lexikon*, *i.m.*, 1248. 1920. október 31-én a Debreceni Egyetem a református Kollégium dísztermében gyászünnepélyt tartott gr. Tisza István emlékének, amelyen a emlékbeszédet Kun József professzor tartotta. A megnyitó beszédet Pokoly József *Rector Magnificus* tartotta. *ÉK*, 1920/21, 28-43.

mindig külön ünnepi közgyűlést fog szentelni” és ennek keretében a karok sorrendjének megfelelően egy-egy előadást tartsanak.²⁴

A forradalmi mozgalmakban résztvevő oktatók megbélyegzésére irányuló törekvéseket a kari érdekek előmozdítására akarta felhasználni Kun József, amikor 1921. május 27-én az alábbi tartalmú határozatot szeretne elfogadtatni az Egyetemi Tanáccsal: a következő évben ne a szabályzatnak megfelelően válasszanak rektort, amely ténylegesen azt jelentette volna, hogy a teológiai kar helyett a jogi kar professzorai közül jelölték volna ki az egyetem első emberét. Ezt a javaslatát arra alapozta, hogy a teológia kar szinte minden oktatója részt vett a Tanácsköztársaság vezetőinek üldözését kimondó határozat meghozatalában. A Tanács azonban elvetette a javaslatot arra hivatkozva, hogy a szervezeti szabályzatot eltérő határozatot nem hozhat.²⁵ Tudományos pályafutásának további elismerését mutatja, hogy 1924/25-ben a jogi kar dékáni posztját is betöltötte.²⁶ A megválasztása alkalmával tartott szavazáson a kilenc szavazatból egyet Iványi Béla, nyolcat pedig Barabási Kun József kapott.²⁷

Oktatói munkásságáról tudjuk, hogy Magyar közjog és Trianoni törvények címen hirdetett tantárgyakat, amelyek mellett még Közjogi repetitóriumot is tartott.²⁸ Az első tantárgyat heti öt órában (hétfő, kedd, szerda, csütörtök, péntek), napi egy órás felbontásban, a trianoni törvényeket pedig heti egy alkalommal (szombaton) szintén egy órában oktatta. A repetitóriumot pedig minden héten, pénteken két órában tanította. Ezen előadásokat a II. számú tanteremben tartotta meg.²⁹

Meglehetősen nagy alaposággal ügyelt arra, hogy hallgatói megfelelő szintű munkákat készítsenek az egyetemen. Az 1918. április 29-én tartott tanácsülésen azt jelentette be, hogy az egyik joghallgató szakdolgozata „szómul-szóra ki van írva Kmetty tankönyvéből.”³⁰ A kar kivételesen azonban megengedte, hogy a hallgató további szigorlatokat tehessen és újabb doktori értekezést nyújthasson be.

Barabási Kun József 1932-ben javasolta, hogy a vallás- és közoktatási miniszter tegye megfontolása tárgyává, hogy miként lehetne a joghallgatók

²⁴ *Kari-Jegyzőkönyv*, 1925. január 28.

²⁵ VARGA, i.m., 98.

²⁶ *Új magyar életrajzi lexikon*, i.m., 1248. ÉK, 1926/27, 161.

²⁷ *Kari-Jegyzőkönyv*, 1924. június 6.

²⁸ *Kari-Jegyzőkönyv*, 1924. május 30. ÉK, 1924/25, 110.

²⁹ *Kari-Jegyzőkönyv*, 1924. május 30.

³⁰ *Kari-Jegyzőkönyv*, 1917. november 19. E jegyzőkönyv mellékleteként megtalálható a jogi kar szigorlati fegyelmi szabályzata iránti beterjesztés is.

számát úgy meghatározni, hogy a „szellemi proletariátus jessző számával való növekedésének útja elállíttassék.”³¹ A megfelelő középiskolai előképzettség alacsony volta miatt felvetette, hogy elő kellene segíteni a legújabb kori történelem, a latin és a modern nyelvek magasabb színvonalú oktatását. Végezetül pedig felvetette, hogy az egyetemre csak a legalább jó minősítésű érettségivel rendelkező személyeket kellene felvenni.³² Pár évvel később a minőségbiztosítás érdekében indítványozta, hogy a „tudományos pályára alkalmatlanokat az egyetemekről tartsák távol.”³³

Abban a nagy megtiszteltetésben is részesült, hogy megkapta a II. oszt. polgári hadiérmet.³⁴ Nyugdíjazására 1938-ban került sor, amelyet követően hamarosan meghalt. (Debrecen, 1945. szeptember 7.)³⁵

II. MUNKÁSSÁGA

Műveit kronológiai és tartalmi aspektusból lehetne csoportosítani, amelyek közül az első szempont figyelembe vétele tűnik a legracionálisabbnak, hiszen így mutatható be leginkább a jogtudományi munkásságának alakulása. A műveinek időrendbeli bemutatását az is indokolja, hogy a kronológiai sorrend a tanulmányok tartalmi változását is követi.

Az első világháborút követően a tudományos munkák nem éppen a legnyugodtabb társadalmi és politikai viszonyok közepette, hanem egy felkavart közjogi helyzetben keletkeztek. A kor jogtudományi kihívásainak és törekvéseinek megfelelően Kun József is megpróbálta műveiben megválaszolni a leginkább fontosnak ítélt alkotmányjogi kérdéseket. A jogászoknak meg kellett küzdeniük az új jogszabályok tömegeivel is. Műveiben az elméleti megközelítés mellett szerepet kapott az összehasonlító módszer alkalmazása az egyes intézmények és problémák megvilágításánál. Tomcsányi Móric *Magyarország közjoga* című könyvében a szakirodalom részletes tárgyalásánál Barabási Kun József írásait „nem a közjog rendszerét felölelő, de általános jelentőségű jeles államjogi munkák” között említi.³⁶

³¹ *Kari-Jegyzőkönyv*, 1932. február 26.

³² *Kari-Jegyzőkönyv*, 1932. február 26.

³³ *Kari-Jegyzőkönyv*, 1934. január 26.

³⁴ *ÉK*, 1930/31, 134.

³⁵ *Új magyar életrajzi lexikon*, i.m., 1248.

³⁶ TOMCSÁNYI MÓRIC, *Magyarország közjoga*, Budapest, 1932.

Értekezéseinek legnagyobb része a politika-tudományhoz kapcsolható. Ezek közül az első jelentősebb monográfia *A parlamenti házszabályok* címen keletkezett.³⁷ Elsőként a házszabályok céljával és definíciójával foglalkozik. A törvényhozó szerv belső tevékenységét irányító szabályok nélkül működésképtelen lenne. „*A házszabályok főfeladata: a rend!*”³⁸ Ezen jogforrások elmélete azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy a parlament miként tud a leghelyesebben és a leggyorsabban egységes véleményre jutni. Egyetért J. Bentham nézeteivel, hogy ezen szabálynak a megalkotása a parlament egyik alapvető jogosítványa és feladata.

A szerző kitér a házszabálynak az alkotmányhoz fűződő viszonyára is. E szabályok a parlamenti jog szerves részét képezik, amelyek magukba foglalják a parlament összeállítását, hatáskörét, belső szervezetét és működését is. A parlamenti jogon belül azonban megkülönbözteti a belső és a külső szabályokat. A házszabályokat az „*állami akarat keletkezésének folyamatait irányító*”³⁹ normatívumoknak tekinti, amely akaratkifejeződésnek három mozzanata van: az alakulás, a tanácskozás és a határozathozatal. Tanulmányának második nagy része a felosztásnak megfelelően a parlamenti eljárással, illetve az abban irányadó elvekkel és problémák megoldásával foglalkozik. A logikus felosztást követve elsőként a törvényhozó szerv megalakulását mutatja be. E mozzanatra döntő befolyással van szerinte az államforma, amelyet nemzetközi példákkal támaszt alá. Azt a következtetést vonja le, hogy esetenként más-más változattal találkozhatunk, amelynek következtében általános szabályokat felállítani nem lehet. Legfeljebb csak azt tartja elfogadhatónak, hogy az alakulást minél kevesebb formaság előzze meg és minél gyorsabban, fegyelmezettebben menjen végbe. A megalakulás azért jelentős mozzanat, mert a parlament ekkor hozza létre azokat a szerveket, amelyek a tárgyalás vezetéséhez és a határozmányok hiteles feljegyzéséhez elengedhetetlenek.

Ezt követően a törvényhozószerv elnökének megválasztását elemzi. A legfontosabb kérdésnek azt tartja, hogy milyen terjedelmű időintervallumra kell vagy lehet valakit megválasztani. Szerinte a rövid időtartam semmiképp sem clónyos, mert az akadályozhatja a ház ügymenetét. A parlament zavartalan és gyors működését segíti elő az osztályok és a bizottságok megfelelő kialakítása is. Kun József nem kíván a témakörben részletesen elmerülni csak a törvényjavaslatok tárgyalási folyamatával kapcsolatban

³⁷ BARABÁSI KUN József, *A parlamenti házszabályok: Politikai tanulmány*, Budapest, 1907, 259.

³⁸ *Uo.*, 16.

³⁹ *Uo.*, 63.

elemzi e szervek funkcióját, párhuzamot vonva a külföldi szisztémákkal. Figyelmet fordít a parlamenti szervek kiküldetésének tartalmára, feladatára, létszámára és azok megválasztására.

Az alakulást követő legfontosabb folyamat a tanácskozás, amelynek előfeltétele az indítványozás, szabályszerű menetének garanciája pedig az eljárási rend betartása. Ebben a részben a szerző ismerteti a tanácskozás kezdeményezésének módját, tárgyát, eszközeit, az ülések beosztását, a napirend megállapítását, a törvényjavaslatok megtárgyalását és a fegyelmi szabályokat. A tanácskozás tárgyai közül kiemeli az indítványt, a törvényjavaslatot, a kérvényt és az interpellációt. Az indítványokat két nagy csoportra bontja: anyagiakra és alakiakra. A tárgyak szabályszerű előterjesztését követően kerül meghatározásra a részletes napirend.

A szerző arra is keresi a választ, hogy mekkora az az ideális létszámú törvényhozói testület, amely még feladatait megfelelő módon képes ellátni és a munkamegosztás hogyan alakul a parlament plénuma és bizottságai között? A bizottsági rendszer *„jelentősége a parlamentarizmus legújabb fejlődési menetének bizonyosságai szerint egyre emelkedik,”* amelynek több oka is van.⁴⁰ Ezek közül a legfontosabbnak azt tartja, hogy a törvényhozó szervek leterheltsége megnőtt. Ezt az emelkedett munkaterhet *„a kebelükből kiküldött kisebb csoportokra bányítják.”*⁴¹ Véleménye szerint a bizottsági rendszer alkalmasabb egy javaslat megtárgyalására, különösen akkor, ha az speciális szakértelmet igényel. Természetesen Kun József pontosan látja e rendszer előnyeit és hátrányait is.

A parlamenti vita alapvető tennivalójának tartja, hogy a felvetett kérdések az elhangzott érvek és ellenérvek teljes mértékű figyelembevételével mellett kerüljenek megoldásra. Szükségszerű feladatának véli azt is, hogy a kormány és a nemzet megbízható felvilágosítása megvalósuljon. E célokat csak úgy lehet elérni, ha a szólásszabadság érvényesül, de ez *„legkevésbé sem jelenti a képviselő teljes felelőtlenségét, hanem ellenkezőleg beszédeiért és egész magatartásáért a hazának tartozó szigorú felelősséget.”*⁴²

Befejezésként Kun a szavazásról, mint a határozathozatal végső mozzanatáról értekezik. A *„szavazat-egyhangúság”* problémáját is elemzi, amely leginkább csak a kisebb létszámú törvényhozói testületeknél kivitelezhető. Kiemeli még a kisebbségi vélemény fontosságát is. *„A kisebbség védelme az*

⁴⁰ Uo., 153.

⁴¹ Uo., 154.

⁴² Uo., 183. Természetesen a szerző bemutatja a parlamenti felelősség szabályait is.

állam egyetemes érdekében épen oly lényeges, mint a többségi akarat felsőbbségének biztosítása."⁴³

Pályafutásának egyik legjelentősebb politikai tanulmánya a *Nép, nemzet, nemzetiség*.⁴⁴ Értekezését azzal az alapvető kérdéssel indítja, hogy mi a nép, a nemzet és a nemzetiség? Nem tartotta megfelelően tisztázottnak ezeket a fogalmakat, amelynek következtében azt a célt tűzi ki maga elő a szerző, hogy megkísérli a nép, a nemzet és a nemzetiség fogalmának meghatározását, amelyek közül is az utóbbi kettőre helyezi a hangsúlyt.

Különösen nagy figyelmet fordít a hazai és külföldi elméletek analizálására azért, hogy „*azok kritikai méltatásából levont tanulságok alapján ... közelebb juthassunk a bennünket foglalkoztató nagyfotossági jelenségek fogalmának helyes megállapításához.*”⁴⁵ Elsőként Fichte beszédeit értékeli és általánosságban megállapítja, hogy a nemzetiség kifejezést „*tulnyomólag a nemzeti sajátosság és nem az összetartozás tudata által egybefűzött egy bizonyos népcsoport megjelölésére alkalmazzák.*”⁴⁶ Ezt követően olyan nagy magyar politikusok téziseivel foglalkozik, mint Széchenyi István, Wesselényi Miklós, Eötvös József, Kemény Gábor és Mocsáry Lajos. Kiemeli, hogy Eötvös „*nemzetiségi tanának talán legbecselesebb eredménye: a nemzetiség subjectiv, öntudati lényegének felismerése.*”⁴⁷ A fogalmak pontos definiálása körül kialakult zűrzavart nagy részben a különböző tudományágak megismerési módjainak egybevetése okozza. Kun József szerint kiindulópont az állam és az emberiség lehet. Különbséget tesz a nemzeti és a nemzetiségi állam között. Mielőtt rátérne a nemzetiség fogalmának részletes kifejtésére a politikai nemzetről értekezik, amely „*különösen hazánkban játszik oly nagy szerepet.*”⁴⁸

A legfontosabb határvonalat a nemzet és a nemzetiség között az önálló állami létben véli felfedezni, amellyel az előbbi rendelkezik, míg az utóbbi nem.⁴⁹ Minden nemzeti mozgalom kezdetben nyelvújítási mozgalom is volt, hiszen az irodalom mindenütt hozzájárult a nemzetek és nemzetiségek keletkezéséhez. A nyelvi egységet sem fogadja el elégséges feltételnek a nemzetiség kialakulásához. Egy másik jelentős tényezőre, a közös vallásra is felhívja a figyelmet, de arra a megállapításra jut, hogy önmagában ez sem

⁴³ *Uo.*, 231.

⁴⁴ BARABÁSI KUN József, *Nép, nemzet, nemzetiség*, Budapest, 1908, 175; VARGA, *i.m.*, 193.

⁴⁵ Nagy hangsúlyt fektet a szerző az irodalomtörténeti vizsgáldásokra is. *Uo.*, 13.

⁴⁶ *Uo.*, 19.

⁴⁷ *Uo.*, 37; Vö.: VARGA, *i.m.*, 193.

⁴⁸ *Uo.*, 87.

⁴⁹ Két különböző származási elméletet ismertet a szerző. Az egyik a Gobineau-féle koncepció, míg a másik az „*olábok dako-román eredetéről szóló történeti regény.*” *Uo.*, 96-99.

elegendő a definiáláshoz csak úgy, mint a nemzetiség egyéb fogalmi elemei sem.⁵⁰ Arra a következtetésre jut, hogy „a nemzetiség fogalmának kielégítő objectív meghatározása legőszibetetlen nehézségekbe ütközik.”⁵¹ A szubsztanciát azon egyéncsoportban látja, amelyet közös szellemi és érzelmi öntudaton kívül az azonos politikai törekvések kapcsolnak össze. „A nemzetiség lényege az összetartozás tudatában és az összetartozás akarataiban rejlik. A nemzetiség az a nép, mely nemzeti létre törekszik.”⁵² Egy szubjektív fogalmi meghatározásból indul ki és determinálja a nemzetiségi törekvések valódi célját, amelyet a nemzeti autonómiára való törekvésben vél felfedezni. „A hazai példákából is kivehetőleg a nemzetiségi törekvések végső célja: a politikai uralom megszerzése, a nemzetiségnek nemzetté válása.”⁵³ Ezen a ponton szembe helyezkedik Eötvös József nézeteinek egy részével. Ezek a nézetek kevésbé bizonyítják azt, hogy a nemzetiség hatalmának erősödése maga után vonná az önkormányzat és a helyhatósági autonómia kialakulását. A végső megoldást abban találja meg, hogy a nemzeti felsőbbiséget nem lehet törvénybe foglalni, de segítséget lehet nyújtani ahhoz, hogy érdekeit érvényesíteni tudja.⁵⁴

A debreceni professzor több alkotmányjogi tanulmányt jelentett meg a Magyar Figyelő hasábjain is, amelyek közül az első *A magyar parlamentarizmus*.⁵⁵ Célja, hogy bemutassa az olvasónak a parlamentarizmus lényegét és jellemvonásait, amelyek elemzése közben részben egyetért gr. Apponyi Albert és Réz Mihály nézeteivel. A szerző nem tartja megfelelően elhatároltnak az alkotmányos kormányzást a parlamenti rendszertől, mert szerinte a lényeges különbség „abban rejlik, hogy az előbbi esetében a korona s parlament közötti összhang mindkét részből szabad akaratlan alapszik, míg teljes parlamentarizmus mellett a koronának akarnia kell, amit a parlament akar.”⁵⁶ A másik lényeges problémát a jogi és a politikai szempontok összekeverésében véli felfedezni. A parlamenti rendszer lényegének a korona és a kabinet

⁵⁰ Ilyeneknek tekintette a területet, a jogot, az államot, az szokásokat és a közös múltat. *Uo.*, 110.

⁵¹ *Uo.*, 115.

⁵² *Uo.*, 120.

⁵³ *Uo.*, 135-136. A nemzetiségi törekvések politikai természetének bebizonyítására többek között Ausztriát hozza példaként. *Uo.*, 140.

⁵⁴ *Uo.*, 174-175.

⁵⁵ BARABÁSI KUN József, *A magyar parlamentarizmus*, Magyar Figyelő, 1911, IV, 5-12. A parlamentarizmus elemzése kedvelt témája volt a századforduló politika-tudományának. Így Kun későbbi kartársa, Haendel Vilmos is behatóan foglalkozott a témával. Vö. P. SZABÓ Béla, *Szepesváraljai Haendel Vilmos* = A Debreceni Tudományegyetem jogász rektorai, *i.m.*, 251-258.

⁵⁶ BARABÁSI KUN József, *A magyar parlamentarizmus*, *i.m.*, 6-7.

között fennálló különleges viszonyt tartja.⁵⁷ Egyetért Réz Mihállyal abban, hogy a magyar parlamentarizmus, a prlamentarizmus egy sajátos változatát testesíti meg. Nem lehet azt egyértelműen kijelenteni, hogy „*Magyarországon nincs parlamentáris kormányzás és nem is lehet. Csak annyi ebből az igazság, hogy nincs teljes, angol értelemben vett nemzeti önkormányzat, vagyis parlamentarizmus, de igenis van a parlamentáris kormányzatnak egy bizonyos kontinentális nuance-a, melyet, mert magán hordja a magyarbani politikai erőviszonyok bélyegét »magyar« parlamentarizmusnak neveznek.*”⁵⁸ A magyar parlamentarizmus számos akadályba ütközik, amely miatt nem alakulhat ki teljes mértékben, de mégis kellő tekintélye van ahhoz, hogy a többségi törekvések végrehajtásához a uralkodó hozzájárulását is megszerezze. A szerző szerint tehát a magyar parlamentarizmus nem teljes, de „*egyik különleges változata a parlamentarizmus általános típusának.*”⁵⁹

A *Bismarck és az általános választói jog* című publikációjában a német alkotmánytörténet egy igen jelentős eseményéről kaphatunk átfogó képet.⁶⁰ Az általános választójog kérdése elsőként a frankfurti alkotmányozó nemzetgyűlés által 1849. április 12-én megalkotott birodalmi választói törvényben jelent meg. E sokáig csak papíron létező intézményt Bismarck, „*a konzervatív miniszterelnök, a monarchikus elv leghatalmasabb védője*”⁶¹ keltette életre. Az 1866. augusztus 18-ai szövetségi szerződés értelmében a létrehozandó parlamentet a birodalmi választójogi törvény alapján kell felállítani. Kun József arra keresi a választ, hogy mi vezette Bismarckot arra, hogy bevezesse az általános választójogot és mi valósult meg ténylegesen? A politikus célja az volt, hogy a pártok feletti monarchikus kormányzást megteremtse és megvédje. Az általános választójogot Ausztria ellen szeretne volna elsősorban felhasználni, hogy a német szövetséget megbontsa és az osztrákok kizárásával megteremtse az új német birodalmat. „*Ettől eltekintve, az általános választói jog természetes kifejezése volt Poroszország számszerű, reális túlsúlyának a megalapítandó szövetséges államban helyet foglaló kis- és középállamokkal*

⁵⁷ A szerző az angol parlamentarizmust is bemutatja, amelyet összehasonlít a magyar rendszerrel és arra a megállapításra jut, hogy abban az esetben, ha az angolt tekintjük valódi parlamentarizmusnak akkor „*nekünk nincs valódi parlamentarizmusunk.*” Kétségtelen igazsággként azonban azt is kijelenti, hogy a magyar rendszer a parlamentarizmus egy sajátos változata. Uo., 8-9.

⁵⁸ Uo., 9.

⁵⁹ Uo., 10.

⁶⁰ BARABÁSI KUN József, *Bismarck és az általános választói jog*, Magyar Figyelő, 1912, II, 1-21.

⁶¹ Uo., 2.

szemben.⁶² Bismarck motívumai között, tehát nem csak német, hanem porosz érdekek is voltak.

Hasonló részletességgel mutatja be szerző azt is, hogy ténylegesen milyen eredményei lettek e politikai fordulatnak. Bismarck arra törekedett, hogy a szélsőbaloldali liberális (*fortschrittlich* vagy *freisinnig*) pártok minél kisebb mértékben játszanak szerepet a politikában. Az általános választójog beváltotta a hozzá fűzött reményeket e téren. „*Szétforgácsolta, megtörte az alkotmányos kormányrendszer kiépítésére törekvő polgári liberalizmust.*”⁶³ Azonban csalódnia kellett abban, hogy az általános választójog a német egység megerősítése érdekében a legjobb eszköz lehet, és ellensúlyozni fogja az egyes dinasztiák centripetális törekvéseit. Bismarck tévedett a tekintetben is, hogy a lakosság alsóbb rétegei konzervatívabbak és a földbirtokosok tekintélye munkásaikkal szemben mérsékelten fog érvényesülni. Az sem valósult meg, hogy a választójog „*jelentékenyebb kapacitásokat*” fog a parlamentbe juttatni, mint a porosz közvetett rendszer.⁶⁴

Volt azonban a választójognak két, igen jelentős korrektívuma is. Az egyik a birodalmi kancellár tényleges jogi és politikai felelősségének a hiánya a parlamenttel szemben.⁶⁵ A másik pedig a választókerületek aránytalan beosztása. Végezetül megállapítja, hogy Bismarck ugyan elérte egyik fő célját, amelynek következtében háttérbe szorította liberális ellenzékét, számos téren azonban csalódnia kellett, hiszen a „*demokratikus parlament nem bizonyult a német nemzeti egység megmentésének a fejedelmi házak partikularizmusa ellen.*”⁶⁶

Következő tanulmányában a már többször is példaként szereplő báró Eötvös József politikai nézeteinek további boncolgatásával foglalkozik, amelynek címe: *Báró Eötvös József és a francia liberálisok.*⁶⁷ A francia liberalizmusnak három jelentős forrását határozta meg: Locke állambölcsélete, a fiziokraták közgazdasági és politikai elvei és „*angol alkotmányban megtestesült szabadság rajongó imádata és despotizmus gyűlölete.*”⁶⁸ Montesquieu adja meg az alapját annak az irányvonalnak, amely az angol alkotmányban látja a szabadság mintaképét és az államszervezet kiépítésének

⁶² Uo., 5.

⁶³ Uo., 12.

⁶⁴ Uo., 15.

⁶⁵ Célja nem az volt, hogy a birodalmi gyűlés pártbeli és személyi összetételét a kormányzás igényeihez alakítsa, hanem az, hogy az általános választójog kedvezőtlen hatását kiküszöbölje. Uo., 17.

⁶⁶ Uo., 20.

⁶⁷ BARABÁSI KUN József, *Báró Eötvös József és a francia liberálisok*, Budapest, 1912, 40.

⁶⁸ Uo., 3.

legmegfelelőbb példáját. Azonban Rousseau nézetei a forradalom időszakában még erőteljesebben érvényesülni tudtak. Az angol szabadság helyett az antik eszmét igyekszik megvalósítani. Az angol intézmények elterjesztésén és bevezetésén fáradozott Benjamin Constant, „*az érvényesülés örökös lázában égő szenális publicista*.”⁶⁹ Voltak azonban olyan személyek, akik a figyelmüket az Amerikai Egyesült Államok felé fordították, és annak demokratikus államberendezkedését tartották követendőnek.⁷⁰ Alexis de Tocqueville-t a szerző Eötvös egyenrangú társának tekinti „*a szív, a jellem, az életfelfogás és a világnézet nemessége tekintetében*.”⁷¹ Kun szerint szellemi rokonság mutatható ki Eötvös és Tocqueville munkássága között.⁷²

Kun József arra vállalkozott, hogy e dolgozatában kimutassa, hogy milyen befolyással volt Benjamin Constant és Tocqueville báró Eötvös József fő művére. Két lényeges problémán, nevezetesen a központosítás és a helyi önkormányzat kérdésén keresztül bizonyítja be e kapcsolódási pontokat.⁷³

A parlamentarizmus témakörét tovább boncolgatva írja meg következő igen jelentős értekezését *Parlamentarizmus és interpelláció* címen.⁷⁴ Vizsgálati körébe vonja az interpelláció jogának kialakulását és azt az esetet, ha hasonló ügyben előterjesztett interpellációk tekintetében két miniszter egymástól eltérő álláspontra helyezkedik. A kormány ellenőrzését biztosító különböző eszközök kialakulása szoros összefüggésben van az állam- és a kormányformával. Az interpelláció igazi jelentőségét csakis a parlamentáris kormányzati rendszerben figyelhetjük meg. „*Csak ott hatalmas fegyver a parlament kezében, ahol a miniszterek követett eljárásuknak nemcsak törvényszerűségéért, hanem célszerűségéért is helyt állni tartoznak. Ahol hivatalban maradásuk a parlament bizalmától függ*.”⁷⁵

Az interpellációt, mint a kormány tagjaihoz intézett kérdést különböző okokból lehetett előterjeszteni. Lényeges problémának tartja az író, hogy mikor adhat a miniszter elutasító választ? Az interpelláció csak bizonyos

⁶⁹ Uo., 4.

⁷⁰ Ízen irányzat képviselő közül kiemelkedik Tocqueville és Laboulaye neve. Uo., 4-5.

⁷¹ Uo., 5.

⁷² Kifejezetten észrevehető ez Eötvös legjelentősebb monográfiája és Tocqueville *La Démocratie en Amérique* című műve között. Uo., 5.

⁷³ Ízt a tanulmányt Concha Győző Báró Eötvös József állambölcsélete és a külföldi kritika című dolgozata hatására írta meg Kun József. „*Az a remény kecséget, hogy igénytelen tanulmányom, mely hódolat Eötvös génuszának, egyben talán legmértőbb hódolata a hálás tanítványnak is Concha Győző, mindnyájunk nagyrabecsült mestere iránt*.” Uo., 6-7; VARGA, i.m., 194.

⁷⁴ BARABÁSI KUN József, *Parlamentarizmus és interpelláció*, Magyar Figyelő, 1914, I, 110-118.

⁷⁵ Ott jelentős csak igazán, ahol jogi és politikai felelősséggel egyaránt tartoznak. Uo., 112.

konvencionális és etikai jellegű korlátok között érvényesül, mert „*maga a parlamenti kormányrendszer is csak ilyen hajlékony, nem merve jogi szabályokon alapszik.*”⁷⁶ A miniszter a közérdekre hivatkozva, minden indoklás nélkül megtagadhatja a választ, vagy legalább is a minden részletre kiterjedő felvilágosítást. Az „*interpelláció jogintézménye nem »lex imperfecta«, nincs hatékony szankció híján.*”⁷⁷ A parlamentnek azonban mindig van arra lehetősége, hogy a minisztert válaszra kényszerítse, illetve vele szemben a politikai felelősséget érvényesítse.

A közjogi irodalmat gazdagította a *Háború és politika tudomány, a Megye és kormány br. Eötvös József eszmekörében és A közigazgatási reform 1870-ben és 1914-ben* című tanulmányaiival is.⁷⁸ Az első értekezést az egyetemi magántanári próbaelőadása végett készítette el. Ez a téma a háború miatt rendkívüli nagy aktualitással bírt. A háborút a politika-tudomány szempontjából nagyon fontosnak tartotta, mert „*a háború dönt végső fokban valamely népnek, nemzetségnek nemzeté válása, emelkedése felett.*”⁷⁹ A háborúval, mint alkotmányszervező ténnyel kíván foglalkozni a szerző. Az állami élet kezdete és megszilárdulása az illető népcsoport védelmi és támadó szükségleteire vezethető vissza. A hadi szervezetet a társadalmi rend kialakulási alapjának tekinti. A történelem a katonai és ipari berendezkedésű társadalmi rendszerek keveredését valósította meg. A hadi szervezet mindig erőteljesen befolyásolta az országok alkotmányos berendezkedéseit. „*Az állam katonai és politikai rendje kölcsönösen az ok és okozat viszonyában állnak.*”⁸⁰

A háborút nem csak alkotmányszervező tényzőként vizsgálja, hanem értékmérőként is. A győztes háború a legmegbízhatóbb mérce az államtan alapkérdéseire nézve, hiszen csak az a politika tarthat igényt a széleskörű támogatásra, amely a győzelmet is előmozdítja.⁸¹ A háborút a legnagyobb politikai tanítómesternek is tartja. „*Irgalmatlanul lerombolja a hamis elméleteket,*

⁷⁶ Uo., 115.

⁷⁷ Uo., 118.

⁷⁸ BARABÁSI KUN József, *Politikai dolgozatok (Háború és politika tudomány, Megye és kormány br. Eötvös József eszmekörében. A közigazgatási reform 1870-ben és 1914-ben)*, Budapest, 1916; Az első *Háború és politikai tudomány* címen a Budapesti Szemlében is megjelent 1915-ben.

⁷⁹ Uo., 7. A témáról bővebben: BARABÁSI KUN József, *Nép, nemzet, nemzetiség. (Politikai tanulmány)*, Budapest, 1908, 175.

⁸⁰ Uo., 9. Részletesen bemutatja a törzsi és a hűbéri állam katonai berendezkedését.

⁸¹ Ezen a ponton elemzési körébe vonja a belátásos szociológia individualisztikus-utilitaris és a francia Duguit syndikalista államtanát. A magyar gondolkodók közül pedig Máday Andornak *A háború és béke szociológiája* című művében közölt gondolatokkal vitatkozik. Uo., 15-29.

*könyörtelen logikával mutatja ki, ad oculos demonstrálja azok tarthatatlanságát. Leleplezi a politikai nagy hazugságokat és a népbolondító csillogó phrasiseket.”*⁸²

A második tanulmányban egy, már korábban is elemzett témakörhöz, báró Eötvös József nézeteinek bemutatásához nyúl vissza. Ezúttal nagy magyar gondolkodónk közigazgatási reformnézeteit ismerteti, különösen azt, hogy egyénisége és politikai meggyőződése milyen hatással volt az 1870:XLII. tc. megalkotására. Eötvös a független törvényhozást, a jogilag, politikailag felelős kormányt támogatta és alkotmányunk régi védbástyáit, a vármegyéket méltatta. Szerinte a vármegye nem nevezhető municipiumnak és arra a kérdésre is nemleges választ ad, hogy a megyék az önkormányzat (*selfgovernment*) eszméjén alapulnak-e. Két lényeges momentumot emel ki Kun József. Az egyik az, hogy az államnak csak törvényhozási, kormányzási és külképviseleti központosításra van szüksége. Ilyen mértékű centralizációra csak az egész államot érintő ügyek esetében van szükség. A megye és a kormány viszonyának megállapításánál „az ellenállási jogra alapított megyei *föderalizmus helyett a közigazgatás merev elválasztásán, a pouvoir municipal eszméjén egész mástermészetű municipalis federalizmus-ban keresi a megoldás kulcsát.*”⁸³ Erdemes figyelmet fordítani arra is azonban, hogy ezek az elméleti nézetek milyen mértékben tudtak érvényesülni, és mennyiben tükröződnek ezek az elvek a köztörvényhatósági törvény indokolásában. Eötvös szellemében mondja, hogy csak a parlamenti kormányzat sértetlen fenntartása mellett tartja megoldhatónak a megyerendszer reformját. Az ellenállási jog korlátozása is megegyezik Eötvös felfogásával, hasonlóképpen az is, hogy az önkormányzat jogkörét csak a törvényhatóságok saját belügyeiben való intézkedések megtételére korlátozza. Természetesen nem minden elképzelése tudott olyan formában megvalósulni, ahogyan azt elképzelte. A szerző végső konklúzióként megállapítja, hogy Eötvös hatása lényegében a korabeli viszonyokra is jelentős, sőt azt döntő fontosságúnak tartja.

E témakört boncolgatja tovább *A közigazgatási reform 1870-ben és 1914-ben* című tanulmányában is. Külön figyelmet fordít arra, hogy a törvényjavaslatot milyen okok miatt támadta az ellenzék, és melyek voltak azok a részek, amelyek körül a legélénkebb vita bontakozott ki?⁸⁴ Az ellenzék részéről az első kifogás az volt, hogy a javaslat nincs tekintettel a városi

⁸² *Uo.*, 29.

⁸³ *Uo.*, 43.

⁸⁴ Nem tér ki részletesen arra, hogy a javaslat a centralizációt önkormányzati köntösben kívánja megoldani és arra sem, hogy a javaslat elfogadása mennyire gyengítene a megyei hatáskört. *Uo.*, 64.

törvényhatóságok különleges viszonyaira: egy törvényben szabályozza a városok szervezetét a megyékkel.⁸⁵ A leghevesebb támadást a virilizmus intézményének a bevezetése váltotta ki. Eötvös meggyőzően mutatta be, hogy ez az intézmény nincs ellentétben a demokratikus elvekkel, sőt „*egyik lényeges feltétele annak, hogy a megye jól adminisztráljon, alkotmányvédő hivatását jól betöltse.*”⁸⁶ Nagy vita alakult ki a törvényhatósági közgyűlés hatáskörével kapcsolatban is.⁸⁷ Kun befejezéseként áttér a korabeli közigazgatási állapotok bemutatására és arra a végső következtetésre jut, hogy az új megyéknek nagyobb hatáskörük lesz, mint az 1870 óta valaha is volt.

A *Bevezetés a politikába* című monográfia aprólékosan bemutatja az államtan alapjait és a politika történetének vázlatát.⁸⁸ Részletesen elemzi a politika alapkérdéseit, amelyeket korábban nem analizáltak megfelelően. Már az előszóban jelzi a szerző, hogy művének alapvető gondolatai tulajdonképpen megegyeznek Concha Győző nézeteivel. Legelőször is az államtudományok tagozódását vizsgálja. Abból az alapvető feltevésből indul ki, hogy egységes tudomány nincs és nem is létezhet, amelyet a munkamegosztás szükségességével indokol. A tudomány csak ismeretcsoporthoz és tudományágakra bontva művelhető. Az államtudományok rendszerének elemzéséskor két fő kérdésre hívja fel a figyelmet: az állam és a társadalom, valamint az állam és a jog viszonyára. Logikai fejtegetéseket követően arra a következtetésre jut, hogy az államtudományok „*magukba foglalják egyrészt a*

⁸⁵ Ilyek a nehézségek ténylegesen meg is mutatkoztak a közigazgatási reformok végrehajtása közben. A dualista viszonyoknak megfelelő, sajátos rendszerben lett szabályozva a törvényhatóságok szervezete, hogy azok politikai jogait ne tudják felhasználni a kormányzattal szemben. A témáról bővebben lásd: CSIZMADIA Andor, *A magyar közigazgatás fejlődése a XVIII. századtól a tanácsrendszer létrejöttéig*, Budapest, 1976, 119-124; RUSZOLY József, *A szegedi népképviseleti közgyűlés 1848-1871*, Szeged, 1984; SIPTA István, *Törvények a vármegyék polgári átalakítására. Tervezetek, javaslatok, törvények*, Budapest, 1995; KAJTÁR István, *A magyar városi önkormányzatok (1848-1918)*, Budapest, 1992; ZSUPPÁN F. Tibor, *A helyi önkormányzat újjászervezése 1871/72-ben*, Századok, 1980, 2. szám, 261-280.

⁸⁶ Uo., 66. Szegeden a leghevesebb vita a cégek virilis választójoga körül alakult ki, amelynek bevezetését a részletes vita alkalmával elvetették. *A társas cégek virilis joga*, Szegedi Híradó, 1871. október 22, 1-3.

⁸⁷ Természetesen ugyan ez elmondható a belső szervezeti javaslatok megalkotásánál is. Debrecenben a helyi viszonyoknak is leginkább megfelelően külön közigazgatási és gazdasági tanácsot kívántak létrehozni az ügyek célszerűbb ellátása végett. Ezt az elkülönítést a belügyminiszter azonban elvetette. Vö.: *Debrecen*, 1872. január 15. Debrecen sz. k. város küldöttségének javaslata I., 1.

⁸⁸ BARABÁSI KUN József, *Bevezetés a politikába*, Budapest, 1916, 187. Erről a monográfiáról Weis István írt recenziót *Kun József: Bevezetés a politikába* címmel (Jogállam, XVI, évf., 1917, 115-118).

*politikát vagy államtant, mint az állam és az állam tagjait alkotó nyilvánjogi testületek (szóval az összes politikai közületek) egész életét, lényének minden vonatkozását vizsgáló tudományt.*⁸⁹ Természetesen ide sorolja nagyon helyesen a közjogi tudományokat: az alkotmányjogot, a közigazgatási jogot, a nemzetközi jogot és a pénzügyi jogot.

Ezt követően a politika fogalmát, tárgyát, feladatát és jellegét fejtegeti. A legnagyobb problémát ott véli felfedezni, hogy „a politika több mint kétezeréves mult után sincs még tisztában önmagával alapvető feladataira nézve.”⁹⁰ E tudományterület elnevezése sem egységes, hiszen előfordul a politika, a politika-tudomány, az állambölcselet és a jogbölcseleti államtudomány megnevezés is. A szerző szerint leghelyesebb, ha ragaszkodunk az aristotelesi hagyományokhoz és a politika megjelölést fogadjuk el. E mellett szól a magyar nyelvhasználat is.⁹¹ A politika rendszerének vizsgálatakor két kiváló tudós, G. Jellinek és Concha Győző munkásságának bemutatásából indul ki. Szerinte egy politikai tankönyvnek logikusnak kell lenni, amelynek következtében azt általános és különös részre osztaná fel.⁹²

Azt is kijelenti, hogy a politikának vannak alap- és segédtudományai. E szellemi tudománynak alaptudománya a lélektan és az azt kiegészítő pszichológia. Szorosan kapcsolódik ezekhez a diszciplínákhoz még a pszichikai és társadalmi antropológia és az etnológia is. Azért tartja fontosnak más tudományágak eredményinek a figyelembevételét, mert „az egyoldalúság a tudományban káros. A tudós főkötelessége: az elfogulatlan, mindenoldali megértés készsége és képessége. Timeo hominem unius libri.”⁹³ Ezt követően rátér a politika módszerére és arra, hogy milyen eljárási módot kell követni ahhoz, hogy leginkább megközelítsük e tudományterület fő célját: az állami élet valóságának megismerését. Arra a kérdésre keresi a választ, hogy milyen módszer szerint foglalthatjuk össze a politikai jelenségeket?⁹⁴

A könyv másik nagy egysége a politika történetét tárgyalja. Elsőként az ókortörténetet vizsgálja, mert a politika, mint „a legrégebb tudománysszakok egyike s a görögöknél már a Kr. e. 4. században virágzásának tetőpontjára jutott.”⁹⁵ Platon és Aristoteles műveit mindmáig a leggyakrabban idézett politikai

⁸⁹ Uo., 19.

⁹⁰ Uo., 23-24.

⁹¹ Uo., 55.

⁹² VARGA, i.m., 193.

⁹³ BARABÁSI KUN József, *Bevezetés a politikába, i.m.*, 80.

⁹⁴ Uo., 82-83.

⁹⁵ Uo., 120.

értekezéseknek tekinti. A hellén állambölcseletet három részre osztja fel: a sophistikus, a platon-aristoteles és az Aristoteles utáni időszakra. Különösen nagy részletességgel foglalkozik e korszakkal, mert szerinte „*minden bölcseleti tudományt keletkezéseinek forrásainál kell tanulmányozni és a politikai analízisbe az, a ki az ókori államtan vezető és mindmáig érvényesülő rendszereit alaposan nem ismeri.*”⁹⁶ Azért is jelentős ezen időszak a politikatudomány szempontjából,

mert az antik államtanban megtalálható mindhárom főirányvonal: az empirikus, a racionalisztikus és a teológiai. Ismeretes már ekkor az empirikus-induktív és a spekulatív-deduktív elemzési módszer is.

A középkor és az újkor már csak e három főirányt és e két módszert változtatja vagy kombinálja. Elsőként Szent Ágostont emeli ki, aki már túllép az antik világnézetten és a középkori keresztény felfogás igazi tanítómestere. Jellemző e korra, hogy a bölcseletet a teológiának rendeli alá, sőt beleolvastja rendszerét az egyházfilozófiába.

Kun az újkori politikatörténet legfontosabb momentumait is áttekinti. Machiavelli a politikát, mint gyakorlati államművészetet kívánta megteremteni, szerinte a politika nem más, mint állami célszerűség. Többek között Montesquieu politikai rendszerét is ismerteti.⁹⁷

Végezetül pedig a politikatudomány korabeli állását vizsgálja és bemutatja az állambölcselet újabb rendszereit. Megemlíti a Kanttól kiinduló szubjektív és racionalista természet- vagy észjogi államtant, az objektív és spekulatív bölcseletet, a történeti államtant, a theokratikust, az utilitarius iskolát, a szociológiát, a társadalom gazdaságát, a liberális publicisztikai államtant és a közvetítő rendszereket.⁹⁸

A Szent Korona tant érintő tanulmányában mindenekelőtt a korona szónak különböző fogalmi jelentéseit vizsgálja.⁹⁹ Bemutatja Werbőczy István Hármaskönyvének ide vonatkozó rendelkezéseit is. Az állam jogi lényegének magyarázatára három elmélet kínálkozik: az állam joghoz való viszonyában, mint jogtárgy, mint jogviszony, vagy mint jogalany fogható fel. Azt a következtetést vonja le, hogy a Szent Korona tana azért értékes, „*mert az állam társadalmi valóságának és jogi természetének oly tisztult felfogását mutatja, melyet*

⁹⁶ Uo., 148.

⁹⁷ Uo., 157-173.

⁹⁸ Uo., 175-177.

⁹⁹ BARABÁSI KUN József, *Székfegyverek a szent korona tanához*, Budapesti Szemle, 1917, 172. köt., 490. sz., 16-53.

*lényeges vonásaiban, illetve magánjogi elemeitől megtisztított közjogi vonatkozásaiban a mai tudományos elmélet is elfogad.*¹⁰⁰

A *magyar címér és a királyi cím* című recenziójában Illés József akadémiai székfoglaló beszédének nyomtatásban megjelent változatát mutatja be az olvasó számára.¹⁰¹ A monográfia levéltári kutatásokra épül, szerzőjének tudományos munkásságát többek között Jellinekéhez hasonlítja.

Az alkotmányjog egy igen jelentős területének jogi szabályozástörténetét mutatja be Barabási Kun József *Választójogunk fejlődési története* című dolgozatában.¹⁰² A korabeli választójog alapjának az 1848:V. tc.-et tekintette. A választási eljárás keretében kap helyett a választókerületek kialakításának bemutatása, amelyet a szavazási rendszer ismertetése követ. A tanulmány egyik legjelentősebb része a választójogi reformkísérletek alakulását követi nyomon, amelyek közül kiemeli a Kristóffy-féle és a gróf Andrássy Gyula névével fémjelzett törekvéseket.

A recenziói közül kiemelendő a Concha Győző könyvnek bemutatása.¹⁰³ Öröndetes nagy eseménynek tartotta, hogy megjelent „a mai magyar állambölcselet atyamesterének legijabb remekműve,” amelyet hiánypótló műnek tekint.

A következő három tanulmány a Magyar Jogi Szemle hasábjain jelent 1921-ban, amelyek közül a legelsőben egy olyan cikkre reflektál, amelyben Búza László azt állítja, hogy a békeszerződés törvénybe cikkelyezésével bekerül a magyar közjogba az alaptörvény fogalma.¹⁰⁴ Elfogadja Egyed István azon véleményét, amely szerint a békeszerződés 54. §-val nem kerül be az alaptörvény fogalma a magyar közjogba. „Nincs tehát ezáltal sem valami újféle »trianoni alaptörvény«-ünk. A magyar alkotmány »hajlékony« alkotmány.”¹⁰⁵ A második tanulmányban¹⁰⁶ báró Wlassics Gyula tételeit vizsgálhatja, amelyek közül az első, hogy le nem mondott, törvényesen megkoronázott királyunk

¹⁰⁰ *Uo.*, 52.

¹⁰¹ BARABÁSI KUN József, *A magyar címér és a királyi cím*, Budapesti Szemle, 1917, 171. köt., 488. sz., 302-307; ILLÉS József, *A magyar címér és a királyi cím története 1804-től kezdve*, Budapest, 1917.

¹⁰² BARABÁSI KUN József, *Választójogunk fejlődési története*, Budapesti Szemle, 1918, 174. köt., 496. sz., 43-66.

¹⁰³ BARABÁSI KUN József, *Eötvös és Montalembert valláspolitikai eszméi*, Budapesti Szemle, 1919, 177. köt., 506. sz., 147-160.

¹⁰⁴ BARABÁSI KUN József, *Még egy-két szó a "trianoni alaptörvény"-ről*, Magyar Jogi Szemle, 1921, II., 268-269.

¹⁰⁵ *Uo.*, 268.

¹⁰⁶ BARABÁSI KUN József, *A magyar Pragmatica Sanctio célja*, Magyar Jogi Szemle, 1921, II., 350-354.

van, amelyet Kun kétségtelen igazságnak tart. Wlassics második tétele az volt, hogy az ausztriai uralom elvesztése a magyar király magyar trónbetöltési jogát és öröklési rendjét nem érinti. Ezt azonban Kun már nem fogadja el. Itt megvizsgálja, hogy ténylegesen mi volt a Pragmatica Sanctio célja. Tanulmányában figyelmet fordít a feloszthatatlan és elválaszthatatlan együttbirtoklásra.

A kormányzó promulgálási joga című tanulmányában¹⁰⁷ először is a 1920:I. tc. ide vonatkozó rendelkezéseit vizsgálja. Külföldi példák közül a francia promulgatio közjogi fogalmával foglalkozik behatóbban. Helyesnek tartaná a fogalom magyar megjelölésére a törvényi hitelesítés vagy röviden csak a hitelesítés szó használatát.

Jogtörténeti szempontból is kiemelkedő jelentőséggel bírnak azok a publikációi, amelyek Tisza Istvánnal kapcsolatosak. Az 1920. októberében megrendezett Tisza István-gyászünnepélyen az emlékbeszédet Kun József tartotta.¹⁰⁸ A legnagyobb példaképek közé sorolja a politikust, akit nem kisebb történelmi személyekhez hasonlít, mint Kossuth Lajoshoz vagy Deák Ferenchez. Tisza egész életében ragaszkodott ahhoz, hogy „*Magyarország csak a Habsburgokkal karöltve, csak az Ausztriai Ház hatalmi eszközeinek segítségével lehet és maradhat egységes nemzeti állam.*”¹⁰⁹ Ennek másik feltételét Tisza a király és a nemzet közötti harmónia megteremtésében és a képviselőház jogainak rendezésében látta. Tisza politikája Kun szerint a magyar nemzet és a liberális irány megfelelő arányú érvényesítését mutatja. Megbízható, őszinte és nyílt politikusnak tartja, aki önmagával sokkal inkább kritikus volt, mint másokkal szemben. Nagybirtokos nemesnek tekinti, de szó legjobb értelmében.¹¹⁰

Újabb ünnepi beszédében¹¹¹ azt indokolja, hogy miért éppen Tisza Istvánt választották az egyetem névadójának és miért nem „*a nemzet történetének tragikus hősei közül például Zrinyi Miklós, Rákóczi Ferenc, vagy Széchenyi István glóriás nevét?*”¹¹² Véleménye szerint az universitas létrejöttét elsősorban gr. Tisza Istvánnak köszönheti, mert támogatása nélkül 1912-ben az új vidéki

¹⁰⁷ BARABÁSI KUN József, *A kormányzó promulgálási joga*, Magyar Jogi Szemle, 1921, II. 483-489.

¹⁰⁸ BARABÁSI KUN József, *Gróf Tisza István emlékezete*. ÉK, 1920/21, 29-43.

¹⁰⁹ *Uo.*, 32.

¹¹⁰ *Uo.*, 39., VARGA, i.m., 104-105.

¹¹¹ BARABÁSI KUN József, *Ünnepi beszéd*. Elmondta a debreceni M. Kir. Tisza István Tudományegyetem 1921. június hó 5.-én tartott névavató ünnepélyen Barabási Kun József, Debrecen, 1922, 8; Ez a beszéd megjelent a Budapesti Szemle hasábjain is 1921-ben: *Ünnepi beszéd a Tisza István-egyetem fölavatásán* (187. köt., 536. sz., 136-144.).

¹¹² *Uo.*, 1.

Bevezetés a politikába, Budapest, 1916.

Szélfegyverek a szent korona tanához, Budapesti Szemle, 1917, 172. köt., 490. sz., 16-53.

A magyar címér és a királyi cím, (recenzió) Budapesti Szemle, 1917, 171. köt., 488. sz., 302-307.

Választójogunk fejlődési története, Budapesti Szemle, 1918, 174. köt., 496. sz., 43-66.

Eötvös és Montalembert valláspolitikai eszméi, (recenzió) Budapesti Szemle, 1919, 177. köt., 506. sz., 268-269.

Még egy-két szó a „trianoni alaptörvény”-ről, Magyar Jogi Szemle, 1921, II.

A magyar pragmática sanctio célja, Magyar Jogi Szemle, 1921, II., 350-354.

A kormányzó promulgálási joga, Magyar Jogi Szemle, 1921, II., 483-489.

Ünnepi beszéd, Elmondta a debreceni M. Kir. Tisza István Tudományegyetem 1921. június hó 5.-én tartott névavató ünnepélyen Barabási Kun József, Debrecen, 1922.

Gróf Tisza István emlékezete = ÉK, 1920/21.

Legújabb magyar közjogi törvények és rendeletek 1912-1922, Debrecen, 1923.

Gróf Tisza István és a tudomány, Debrecen, 1924.

A magyar közjog új tankönyve, (recenzió) Budapesti Szemle, 1926, 202. köt., 586. sz., 434-446.

Tisza István liberalizmusa és szociális érzése, Budapest, 1928.

Egy kis törvénytárgyarázat, Magyar Jogi Szemle, 1930, XI., 582-583.

Gróf Tisza István képviselőházi beszédei. I. köt. A fiatal képviselő: 1888. február 3. - 1903. november 3., Budapest, 1930.

Gróf Tisza István képviselőházi beszédei. II. köt. Először miniszterelnök, küzdelem a parlamentarizmusért: 1903. november 3. - 1904. október 4., Budapest, 1933.

Gróf Tisza István képviselőházi beszédei. III. köt. Először miniszterelnök, küzdelem a parlamentarizmusért, elbukás: 1904. október 4. - 1906. április 11., Budapest, 1937.

Gróf Tisza István képviselőházi beszédei. IV. köt. A "Geszti remete" választási hadjárat és feltámadás a bázelnök: 1906. április 11. - 1913. június 10., Budapest, 1937.

egyetemek felállításakor Debrecen nem kapott volna egyetemet. „*Az el nem muló mélységes hála érzete sugallta tehát azt az eszmét, hogy egyetemünket annak a nagy államférfiúnak a neve díszítse, ki az Ő magyar szívével és látnoki ösztönével Debrecen városát szemelte ki az egyik új magyar egyetem székhelyéül és ezt az izgó nemzeti gondolatát minden akadály legyőzésével diadalra juttatta.*”¹¹³ Majd rátér Tisza István politikai és társadalmi vezéreszméinek a bemutatására. Politikájának alap gondolata a nemzeti önfenntartás és önkifejezés volt. Rávilágított a király szerepének jelentőségére és a nyugati szomszédokkal való szövetségi viszony kiépítésének fontosságára. A sikeres nemzeti politika további előfeltételének tartotta a képviselőház tanácskozási rendjének helyreállítását és a parlamenti többség uralmának megszilárdítását.¹¹⁴ Kiemelte még a nemzetiségi kérdés jelentőségét, hiszen a háború következtében ez is nagymértékű változáson ment keresztül. Kun József nem csak a politikai eszméket hangsúlyozta beszédében, hanem felhívta a figyelmet Tisza magasztos erkölcsi példamutatására is. Az egyetemi polgárok figyelmébe pedig Tisza ifjúkori leveleit ajánlotta. A „*keresztelő ünnepséget*” a következő szavakkal zárta: Tisza István, „*ki máttól fogva bevonul ez egyetem falai közé, erősebb mindnyájunknál. Ő mártírelkének lobogó szent tüzével iblet majd minket. Ez egyetem minden tagját, tanárt és tanulót. És nem csak minket; mindenkit, ki ez egyetem közelébe jó; mindenkit, ki az egyetem nevét kiejti ajkán; mindenkit, ki magyar embernek vallja magát. Segítsen a Magyarok Istene, hogy így legyen!*”¹¹⁵

A tudomány és gr. Tisza István kapcsolatát is bemutatja egy tanulmányában, hiszen e nagy államférfit mindenki csak politikusként ismerte.¹¹⁶ Vázlatosan ismerteti Tisza tudományos és irodalmi munkásságát, amely nagyon széles skálán mozog, hiszen tudományos érdeklődése sokoldalú volt. Fiatal éveiben leginkább a pénzügyi és közgazdasági problémák foglalkoztatták. Legtermékenyebb korszakában nagyon sok alkotmányjogi értekezése látott napvilágot a Magyar Figyelő hasábjain. Különösen sokat foglalkozott a választójoggal, a parlamentarizmussal és az 1867-es kiegyezéssel. A parlamenti kormányzást nemzeti önállóságunk tekintetében

¹¹³ *Uo.*, 1.

¹¹⁴ Korabeli szállóige volt, hogy „*a politikát ott, ahol Tisza István elhagyta, folytatni nem lehet.*” Nem lehetett mert a világháború teljes mértékben megváltoztatta a politikai viszonyokat. *Uo.*, 2-3. Vö. BARABÁSI KUN József, *Gróf Tisza István emlékezete*. ÉK, 1920/21, 34-35.

¹¹⁵ *Uo.*, 8.

¹¹⁶ BARABÁSI KUN József, *Gróf Tisza István és a tudomány*, Debrecen, 1924, 15. Ugyan ez a tanulmánya megjelent a debreceni Tisza István Tudományos Társaság I. osztályának kiadványai I. kötetének 10. számában is. BARABÁSI KUN József, *Gróf Tisza István és a tudomány*, Debrecen, 1924, 15.

létfontosságának tekintette. „Különös említést érdemel Tisza Istvánnak Deák Ferencre emlékeztető feltétlen közjogi korrektsége, a törvények szentségéhez való mélységes ragaszkodása, amelyet hosszú irodalmi és politikai pályáján nemcsak az osztrák-magyar kiegyezés védelmében, hanem a nem kevésbé vitás fiumei és horvát kérdésben mindenkor tanúsított.”¹¹⁷ Történelmi tárgyú dolgozatai közül kiemelkedik a *Sadowától-Sedanig* című akadémiai székfoglaló tanulmánya. A Protestáns Szemlében is jelentek meg dolgozatai, amelyek tartalmukban az egyházi élet eseményeit mutatják be. Kun József külön is kiemeli Tisza Magyar agrárpolitika című tanulmányát. Az aktuális politikai kérdések megoldására Tisza a tudomány eszközeit használta. Nem az a cél vezérelte, hogy pusztán tudományos ismertetést tárjon az olvasó elé, hanem „valamely megoldásra váró országos feladatnak irodalmi előkészítése, irodalmi szolgálata, a közvélemény irányítása, a nemzet lelkének tettekre ébresztése.”¹¹⁸ Tanulmányát Tisza István publikációinak felsorolásával zárja.

Egy másik értekezésében Tisza liberalizmusát és szociális érzékét értékeli.¹¹⁹ Elválasztja egymástól a kontinentális és magyar liberalizmust, amelynek alapjait az egész nemzet politikai egyéniségében véli felfedezni. Bemutatja a szerző a liberalizmust általánosságban, amelyet a nyugati és a magyar fejlődés követ, kiemelve az azonosságokat és az eltéréseket. A liberalizmussal, mint egy adott történelmi és szociológiai jelenséggel foglalkozik, amely egy sajátos életirány, konkrét politikai és gazdasági program keretén belül figyelhető meg. Azért tartotta időszerűnek e kérdés megvitatását, mert az állami beavatkozás egyre növekszik „és mert különösen a világháború szerencsétlen befejezése óta nálunk és Európaszerte a liberalizmust, amely pedig a XIX. század folyamán – aránylag rövid idő alatt – a gazdasági és szellemi fellendülés csodáival lepte meg az emberiséget, a legkülönbözőbb szemrehányások pergőtűjével árasztják el.”¹²⁰

A '20-as évek elején a legjelentősebb jogszabályok összegyűjtését és rendszerbefoglalását határozta el. Ezt a jogszabálygyűjteményt 1923-ban adták ki, amelynek legfontosabb célja az volt, hogy a hallgatók számára segítséget nyújtson a vizsgafelkészülésénél.¹²¹ Azonban nem csak ez indokolta e jogszabályok rendezését, hanem az időközben bekövetkezett politikai változások is. Nem tartotta még elérkezettnek az időt arra, hogy

¹¹⁷ *Uo.*, 7.

¹¹⁸ *Uo.*, 11.

¹¹⁹ BARABÁSI KUN József, *Tisza István liberalizmusa és szociális érzése*, Budapest, 1928, 43.

¹²⁰ *Uo.*, 3., VARGA, i.m., 194.

¹²¹ BARABÁSI KUN József, *Legújabb magyar közjogi törvények és rendeletek 1912-1922*. Debrecen, 1923, 273.